

หัวข้อคุณูปนิพนธ์	การวิเคราะห์ความสุขของเกษตรกรตามระดับเศรษฐกิจพอเพียง	
ผู้เขียน	นางสาวนิศาชล ลีรัตนกร	
ปริญญา	วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (เกษตรศาสตร์เชิงระบบ)	
คณะกรรมการที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์ ดร. อารี วิบูลย์พงศ์	อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
	ศาสตราจารย์ ดร. ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์	อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
	รองศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา ไชยถาวร	อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

บทคัดย่อ

แม้ว่าประเทศไทยได้นำเอาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศเป็นระยะเวลาหนึ่ง แต่งานศึกษาเชิงปริมาณที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจพอเพียงกับความสุขยังมีจำกัด การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์สามประการ ได้แก่ 1) เพื่อจัดกลุ่มของเกษตรกรตามระดับเศรษฐกิจพอเพียง 2) เพื่อประเมินระดับความสุขเชิงอัตวิสัยและความสุขเชิงภววิสัยของเกษตรกร และ 3) เพื่อวิเคราะห์ผลของเศรษฐกิจพอเพียงและปัจจัยอื่นๆ ที่มีต่อความสุขเชิงอัตวิสัย

การศึกษาครั้งนี้เก็บข้อมูลจากเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงรายและลำปาง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรมากที่สุดในเขตภาคเหนือตอนบน เกษตรกรจำนวน 700 ตัวอย่างถูกสัมภาษณ์ระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม 2556 เมื่อตัดข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ออก เหลือจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาทั้งสิ้น 671 ตัวอย่าง

ในการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง การศึกษาครั้งนี้ได้สร้างดัชนีที่ชื่อว่า “ระดับความเข้มข้นของการทำเศรษฐกิจพอเพียง (SEI)” จากการประเมินเกณฑ์ความสอดคล้องด้านการทำการเกษตรและด้านการดำเนินชีวิตกับเศรษฐกิจพอเพียง การวิเคราะห์พบประเด็นที่น่าสนใจ คือ 1) เกษตรกรทุกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นชาวนา ชาวสวนหรือชาวไร่ มีการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับที่ไม่ต่างกัน 2) รายได้สูงมีความสัมพันธ์กับ SEI สูง 3) เกษตรกรที่มีระดับ SEI สูงจะรู้สึกว่ารายได้ของตนในปัจจุบันเพียงพอ 4) เกษตรกรที่มีระดับ SEI สูงจะรู้สึกว่าคุณค่า “ไม่จน” ทั้งๆ ที่อาจมีรายได้ที่เป็นตัวเงินไม่สูงนัก และ

มีทัศนคติที่พึงพาความสุขจากเงินน้อยลง 5) SEI ด้านการทำเกษตรและ SEI ด้านการดำเนินชีวิตมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่สอง การศึกษาครั้งนี้ได้ให้นิยามของความสุขเชิงอัตวิสัยว่า ความสุขหมายถึง ระดับที่ปัจเจกประเมินคุณภาพโดยรวมของชีวิตตัวเองตามที่เขาปรารถนา ซึ่งข้อมูลความสุขเชิงอัตวิสัยนี้ได้มาจากการประเมินของตัวเกษตรกรแต่ละคนเองโดยตรง ส่วนความสุขเชิงภววิสัย เกิดจากการที่บุคคลได้รับการตอบสนองความต้องการต่างๆ อันจะทำให้เขามีชีวิตที่ดี การศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความสุขเชิงอัตวิสัยในระดับ “ค่อนข้างมีความสุข” และ “มีความสุข” ส่วนดัชนีที่แสดงความสุขเชิงภววิสัยที่ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม ครอบครัว สุขภาพ วัฒนธรรมและศาสนา การศึกษาและเสรีภาพ พบว่าองค์ประกอบด้านเสรีภาพได้คะแนนสูงที่สุด รองลงมาคือ วัฒนธรรมและศาสนา ค่าเฉลี่ยของดัชนีความสุขเชิงภววิสัย เท่ากับ 6.18

สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่สาม การศึกษาครั้งนี้ได้สร้างแบบจำลองโดยใช้ Ordered Logit model โดยให้ความสุขเชิงอัตวิสัย เป็นฟังก์ชันของระดับความเข้มข้นของการทำเศรษฐกิจพอเพียง (SEI) รายได้ที่แท้จริง ความสุขเชิงภววิสัย รายได้เปรียบเทียบ ทัศนคติที่มีต่อรายได้เปรียบเทียบ ความทะเยอทะยานด้านรายได้ และตัวแปรควบคุม ได้แก่ อายุ เพศ สุขภาพ

การศึกษาพบว่า SEI มีความสัมพันธ์ในทางบวกต่อ ความสุขเชิงอัตวิสัย ซึ่งรายได้ที่แท้จริงและความสุขเชิงภววิสัย ก็ส่งผลในทางบวกต่อความสุขเชิงอัตวิสัยเช่นกัน แต่เมื่อเปรียบเทียบค่า Average marginal effect พบว่า SEI เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลในการเพิ่มความสุขเชิงอัตวิสัยของเกษตรกรมากที่สุด ขณะที่รายได้ที่แท้จริงและความสุขเชิงภววิสัย มีอิทธิพลต่อการเพิ่มความสุขเชิงอัตวิสัยอย่างจำกัด

นอกจากนั้นการศึกษายังพบว่าเกษตรกรให้ความสำคัญกับทัศนคติด้านการเปรียบเทียบมากกว่าสถานการณ์จริง โดยพบว่าเกษตรกรจะประเมินระดับความเป็นอยู่ของตนเองกับคนอื่นอยู่เสมอ แสดงให้เห็นว่าการเปรียบเทียบทางสังคมยังมีผลต่อระดับความสุขอยู่มาก นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ความทะเยอทะยานด้านรายได้ส่งผลในทางลดทอนความสุข เกษตรกรที่มีความทะเยอทะยานอยากสูงแต่ไม่สามารถบรรลุได้จะมีความสุขน้อย

เนื่องจากการประมาณค่าโดยใช้แบบจำลอง Ordered Logit model เป็นการศึกษา ณ จุดของเวลา ไม่สามารถให้รายละเอียดของกลไกการส่งผ่านจากเศรษฐกิจพอเพียงไปยังความสุขได้ เพื่อจะอธิบายกลไกการส่งผ่านดังกล่าว การศึกษาชิ้นนี้จึงได้รวบรวมวรรณกรรมปริทัศน์ที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำมาสังเคราะห์และสรุปเป็นช่องทางการส่งผ่านจากเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ความสุขได้ 6 ช่องทาง คือ เศรษฐกิจพอเพียงจะปรับพฤติกรรมการบริโภค (สร้างการบริโภคที่พอประมาณ ลดการบริโภคให้เป็นจุดสนใจ (Conspicuous consumption) และลดการเปรียบเทียบทางสังคม) เศรษฐกิจพอเพียงสร้างสังคมแห่งการให้และการแบ่งปัน เศรษฐกิจพอเพียงก่อให้เกิดภูมิคุ้มกันส่วนบุคคล (Individual immunity) เศรษฐกิจพอเพียงสร้างทุนสังคม เศรษฐกิจพอเพียงทำให้คนได้รับความสุขจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและความยึดมั่นทางศาสนา และการทำการเกษตรตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ นำความสุขมาสู่ผู้ปฏิบัติ

สุดท้ายงานศึกษาชิ้นนี้ได้เสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ได้จากผลการศึกษา ประกอบด้วย สนับสนุนการทำเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจัง ยกย่องระดับรายได้ของเกษตรกรให้สูงกว่าระดับรายได้ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต สนับสนุนการให้การศึกษาและให้ความรู้กับเกษตรกร สนับสนุนการกระจายรายได้ และเพิ่มแนวทางการประชาสัมพันธ์

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved